

IV TIPPORIENTEERUMINE

EESTI ORIENTEERUMISKOONDISE 25 AASTAT

V.Viirsalu

Eesti orienteerumiskoondis moodustati esmakordselt 1960.a. suvel maavõistluseks Leningradiga. See oli esimene matš Nõukogude Liidu orienteerumisajaloos üldse. Tänaeni on Eesti koondis esinenud 116 korda.

Kõige rohkem on matše peetud Leningradiga suvel - kokku 25 korda (Leningrad juhib 13:12). Leningrad-Eesti talvematše on toimunud 11-1 talvel, Leningrad juhib 10:1.

Balti matše peeti esialgu Balti matkajate kokkutulekuil (alates 1961.a.), vahepeal need soikusid, alates 1976. aastast on neid uuesti korraldatud, kokku 14 korral. Suvised maavõistlused Lätiga toimusid 1963-1978, edu Lätile 10:6. Teised koosseisud võistlesid 6 aastat, kõik võitis Läti. Talviseid maavõistlusi lõunanaabritega on peetud seni 8, millest 7 on võitnud Eesti.

Moskva on olnud maavõistluspartneriks aastatel 1966-1978. Suvel on Eesti võitnud kõik 9 maavõistlust. Viieist talvisest kohtumisest on Eesti olnud parem kolmel korral.

Soomlastele on Eesti kaotanud 1967-1969. aastatel kolmel korral.

Üleliidulistel võistlustel esines Eesti koondis suvel 1963-1977, millest võitis 1965. aastal. Nõukogude Liidu ametlikke meistrivõistlusi peetakse 1981. aastast, Eesti võitis võistkondlikult 1982.a. Eesti teatemeeskonna arvel on esikohad 1965, 1971, 1973, 1975, 1981 ja 1982. aastal. Talvistel üleliidulistel võistlustel võistles Eesti koondis 1963-1978, parimaks jäi teine koht 1969.a.

Individuaalselt on enim kordi kuulunud koondisse Uku Annus ja Maire Raid. 1984.a. lõpuks oli koondisesse kuulumise edetabel järgmine:

Uku ANNUS	1965 - 1983	66 korda
Maire RAID	1960 - 1982	65 "
Arvo KIVIKAS	1968 - 1984	59 "
Ira SAAR	1967 - 1984	57 "
Jaan MILJAN	1966 - 1982	54 "
Arne KIVISTIK	1961 - 1977	51 "
Viiu REBANE	1969 - 1984	50 "
Tiina-Mai PÄRNIK	1970 - 1981	46 "
Nikolai JÄRVEOJA	1972 - 1984	44 "
Johannes TASA	1971 - 1983	43 "
Kalle LUUK	1973 - 1984	42 "

50 EDUKAIMAT

A.Kivistik

Tuntud orienteerumistegelane J.Ivanov Moskvast koostas huvitavad tabelid, mis selgitavad 50 kõigi aegade edukaimat orienteerujat üleliidulistel võistlustel ja NSV Liidu meist-rivõistluste individuaalaladel aastatel 1963-1984, klassides M21 ja N21. Tipptasemeks loetakse esimese kümne hulka tulekut. Punkte on arvestatud kohtade järgi: I koht 10, II koht 9 jne. Järgnevate tabelite tulpade tähendused: I koht, 2. nimi, 3. punkte, 4 mitu korda kümne hulgas, 5. esikohti, 6. teisi koh-ti, 7. kolmandaid kohti, 8. vanus, 9. mitu aastat tipus, 10. mis aastal viimati kümne hulgas.

MEHED-21 SUVI + TALV

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1. Kiselev, V.	149	23	4	2	4	21-32	12	1979	
2. Saitejev, A.	129	21	1	3	5	25-33	9	1984	
3. Järveoja, N.	104	18	1	4	3	24-33	10	1983	
4. Zorin, M.	103	15	4	1	3	19-25	7	1984	
5. Kivikas, A.	101	20	1	0	3	20-32	13	1982	
6. Peilans, I.	99	15	2	2	3	20-28	9	1984	
9. Miljan, J.	86	12	1	5	1	20-31	12	1978	
16. Annus, U.	74	11	2	1	0	20-29	10	1976	
19. Tasa, J.	60	13	2	1	1	21-32	12	1982	
20. Kärner, O.	59	8	2	1	0	23-29	7	1971	
23. Kivistik, A.	52	7	2	1	1	30-39	10	1972	
25. Kukk, V.	48	8	1	1	1	21-27	7	1976	
27. Ojandu, M.	47	7	1	1	2	20-25	6	1976	
41. Haldna, L.	26	4	0	1	1	19-23	5	1984	

NAISED-21 SUVI + TALV

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1. Levitševa, N.	181	25	6	2	6	21-29	9	1984	
2. Pjatakova, Z.	179	27	4	5	2	25-40	16	1978	
3. Stepanova, I.	150	25	4	4	2	22-32	11	1984	
4. Zukulc, A.	131	21	4	3	2	21-30	10	1984	
5. Ivanova, I.	129	22	3	2	2	21-32	12	1983	
6. Gipsle, I.	109	15	4	2	2	21-27	7	1979	
18. Raid, M.	62	9	2	2	1	25-35	11	1973	
23. Pärnik, T.-M.	45	7	0	2	1	20-28	9	1980	
35. Kiudorv, A.	28	6	0	1	0	23-28	6	1984	

Analoogilised tabelid on koostatud ka suviste ja talviste võistluste kohta eraldi. (25 kohta).

<u>MEHED SUVEL</u>	<u>3.</u>	<u>4.</u>	<u>5.</u>	<u>6.</u>	<u>7.</u>
1. Kiselev, V.	130	19	3	2	4
2. Peilans, I.	99	15	2	2	3
3. Miljan, J.	86	12	1	5	1
5. Kivikas, A.	74	14	1	-	3
10. Annus, U.	50	7	2	1	-
12. Kukk, V.	48	8	1	1	1
14. Tasa, J.	45	10	2	1	0
15. Kärner, O.	44	6	2	0	0
16. Järveoja, N.	44	8	0	1	2
25. Haldna, L.	24	3	0	1	1

NAISED SUVEL

1. Zukule, A.	104	16	4	3	1
2. Pjatakova, Z.	103	16	1	3	2
3. Gipsle, I.	93	12	4	2	2
9. Raid, M.	62	9	2	2	1
20. Pärnik, T.-M.	28	4	0	1	1

MEHED TALVEL

1. Harin, A.	80	11	4	1	2
2. Kuznetsov, S.	77	10	1	3	3
3. Saitejev, A.	72	10	1	3	2
5. Järveoja, N.	60	10	1	2	2
11. Ojandu, M.	36	5	1	1	2
13. Kivistik, A.	35	5	1	1	1
20. Kivikas, A.	27	6	0	0	0

NAISED TALVEL

1. Levitševa, N.	105	14	4	1	3
2. Lekanova, N.	86	12	3	2	1
3. Pjatakova, Z.	76	11	3	2	0

Talvel Eesti naisorienteerujad 25 edukama hulka ei jõudnud.

Üleliiduliste individuaalmedalite hulk näeb Ivanovi järgi välja praegu nii: N.Järveoja 8, J.Miljan 7, M.Raid 5, A.Kivikas, J.Tasa, M.Ojandu ja A.Kivistik 4, T.-M.Pärnik 3 medalit.

Kas kõik tugevaimad on tabelis? Igasuguse edetabeli järjestus sõltub tabeli koostamise alustest. Tabelist puuduvad meie esimese tippnehe Madis Aruja tulemused seepärast, et aastail 1959-1962 üleliidulisi võistlusi veel ei peetud. 1960-ndate aastate väga tugeva naise Ene Märtin-Altmäe suursaavutused sündisid valdavalt Balti ja Leningradi võistlustel ning mitte üleliidulisel areenil. Ivanovi poolt seatud lattu osutus liiga kõrgeks järgmise põlvkonna esindajatele Ira Saarele ja Silva Käärtille.

Võistlejate seis tabelis muutuks muude üleliiduliste võistluste arvestamisel. Teatevõistlused parandaksid criti meie meeste seisu. Noorteklassi sissevõtmisel paraneks A.Kivikase, veteranide lisamisega M.Raidi positsioon. Siiski kajastavad Ivanovi tabelid Nõukogude Liidu M/W 21 klassi tipptaset hästi.

Talvel ja suvel. Suvel on meie võistlejate tulemused talvega võrreldes märksa paremad. Millest see tuleb? Tippu jõudmine nõuab taseme tõustes üha enam spetsialiseerumist kas suve- või talialadele. Suvel tippu jõudmise eeldused on Eestis püsivalt olemas (maastikud, kaardid, võistluste süsteem). Suusatamine on ebastabiilsete lumelolude tõttu meile sageli loteriiks. Seetõttu on kimblam spetsialiseeruda suvele. Talvel tippu jõudmist takistab ka väike orienteerumissuusavõistluste arv, üleliidulise võrreldes madalam radade tase ja inimressursside nappus.

Mehed ja naised. Eesti meestel on naistega võrreldes saavutusi enam. Miks? Vist on Eesti meestel iseseisvus ja auhustus enam kui naistel. Seni on mehi soosinud ka piisavalt suur tippude grupp ja sellest tulenev sisemine konkurents. Naised on suuremat edu saavutanud peamiselt siis, kui neid on pikka aega toetanud fanaatikust treener või abikaasa (vahel langevad need rollid kokku). Ilmselt tuleks leida senisest rohkem naisi orienteeruma innustavaid mehi!

Eesti - Leningrad I orienteerumismatšist

A. Valo

Aastate tagant on väga raske anda terviklikku pilti meie esimesest suurkohtumisest, võib-olla lausa maavõistlusest, nagu ta tookord meile tundus. Kodus olime nii mõndagi selleks ajaks ära teinud, tundsimme oma jõudu ja ka nõrkusi, kuid mõõ-

dupuud ikkagi õiget polnud. Seepärast tunduski rinna kokkupanek leningradlastega, kel sportliku turismi (või turistliku sporti) oh seda tolle aja terminoloogiasegadust) vallas üleliiduline kaal, igati sobiva ettevõtmisena. Leningradi poole sõitsime ootuselevuses ja ka pabinaga hinges, vastustus oli suur, seda koju maha jäänud, sel ajal eriti jõudsalt kasvama hakanud, püramiidi ees.

Järgnev pole ei ülevaade, aruanne ega kirjanduslik lugemispala, vaid lihtsalt mälusopiurgitsus tollest esimesest, mis ainuüksi sellepärast meie ajalukku läks, et ta esimesena märgi maha pani. Tõsi, lattu hakkas kohe kiirelt tõusma ja tõstsid seda järgmisel aastal eestlased, kes enam-vähem korraliku kaardiga (tolleaegsete kriteeriumide järgi) kodusel Otepää maastikul mäekõrguselt võitsid.

Kaks asja tegid tolle esimese matši keerukaks ja tema tulemuste lahkamise pea võimatuks. Kaardist polnud juttugi, isegi skeemiks oli toda lehekhest raske nimetada, mis meile stardis pihku pisteti. Selle järgi võis põhiliselt tegemist olla peaaegu et sundliikumisega mööda Karjala kannakse mitte eriti keerulist maastikku. Teiseks omapäraks oli võistlejate paarikaupa stardimine - üks eestlane ja üks venelane läksid koos samale rajale (!), kuid vastupidi liikudes, kusjuures igal paaril oli oma rada. Minu vastaseks osutus meistersportlane matkaspordis, kollega esimestena teele asusime, tema päri- ja mina vastupäeva. Täpselt poole peal ($\frac{1}{2}$ paarsada meetrit) saime metsateel kokku ja nüüd oli hüva nõu kallis, sest mees tundus üpris nobedasti edasi liikuvat. Küllalt riigilähedase raja tõttu võtsin appi lõike piki kõõlu. Mitte eriti tiheda metsa tõttu kulges kõik libedalt kuni ühe kaardi järgi pisikesse ojakeseni, mis looduses ligi paarikümne meetri laiuses jöks osutus. Vett oli selles rinnuni (maialgul) ja muda põhjas põlveni. Lõpuks jõudsin siiski järsku tõusva vastaskaldani, kus kahe veepiiril kasvava tiheda põõsa vahel poolteist meetrit rohukallast ning sellel ... kaks pikka rästikuvorakat (miskipärast mitte traditsiooniliselt keras) peesitamas. Muide, need on üldse ainsad rästikud, mida ma oma orienteerumisaradadel näinud. Ise kõhuni vees, tümitasin rusikaga vastu kallast, mille peale siud eriti mitte rutates pöösastesse vingerdasid.

Edasi läks kõik juba viperusteta, oli puhas võhmajooks.

Kui finišis olin, tõeldi, et seni pole kedagi tulnud, piiternlane saabus veidi hiljem ja kuna lähemaid aegu tagant ei tulnud, pistetigi mulle paber pihku. Kui sügisel korra oma vanas koolis Mäesinstituudis käisin, tuli üks tuttav kateedrijuhataja koridori peal vastu ja kiitis, et küll on tore, et ma siidemeid Leningradiga ei kaota, ta olevat nimelt lehest lugenud, kuidas ma hiljuti leningradlastega koos kusagil motokamas käinud (!) - kus täpselt ja kuidas, seda ta ei mäletanud ütelda.

Sellise jõuproovi mittehinnatavust pole mõtet kritiseerimagi hakata - pole vaja erilisi orienteerumisteadmisi, et protestida. Selle asemel lõpetaksin veel ühe mäilu sööbinud kilukesega. Meie esindajaks ja delegatsioonijuhiks oli kadunud Kaskneem. Kui saabudes jaamast majutuspaiga poole liikusime, mina temaga pikaks veninud rivi lõpus, haugatas Aleks aegajalt kõrgel professionaalsel tasemel ja leningradlased ei suutnud kuidagi ära inestada, mis pagana koer meiega nii pikalt kaasa sörgib ja kus ta end seejuures veel nii osavalt peideb!

Mõned kommentaarid spordistatistika jaure

A. Kivikas

Mul oli õnne, et koondise aastatõel tõsisemaid vigastusi ei esinenud. Belkõige see ajaolu lubas esindada Eesti orienteerumissporti üleliidulistel võistlustel 17 aastat järjest. See "õnn" ei tulnud siiski tihtsalt taevast. Lapsepõlves sai väga palju matustud, joostud, ronitud, mädeldud jne. Meie küllaltki intensiivsed liikumismängud kestsid tihti mitmeid tunde. Arvan, et sellise vurdamendita poleks hilisemate koormuste talumine olnud mõeldav.

Sportlikul ettevalmistusel panin pearõhu vastupidavuse arendamisele, kuna tähtsamatel võistlustel olid rajad pikad. NSV Liidu koondise treenerite andmetel harjutasin oma kaaslastest suurema mahuga. Oma parimatel spordimehe-aastatõel suutsin treeningutel läbida kogu päeval järjest klassikalise maratondistantsi alla kolme tunni. Selline ettevalmistus lubas ka maratonorienteerumises ennast üsna kindlalt tunda, millest siis need tiitlid ja medalidki.

Kõige paremini õnnestusid mul rahvusvahelised võistlused, kuna seal jooksin enamasti kindla tulemuse peale. Üleliidulistel võistlustel valisin pahetihti väga riskantse tempo. Mind

ei rahuldanud lihtsalt hea tulemus, vaid püüdsin väga hea poole, võidule selge vahega, nagu õnnestus aastal 1967 Gorkias. Kuid enamasti viis see rohkete vigadeni, rütmist väljaminekuni ja kohani esikümne teises pooles või veelgi kaugemal. Pärast oli masendus suur, kui nägin, et võitja oleksin võinud üsna tavalise jooksuga ja ei olekski vaja olnud midagi erilist teha. Ilmselt jäi mul puudu kogunud treeneri õnast, kes oleks kursis ettevalmistuse ja võistlustega seotud probleemidega. Autoriteetide juhuslikud arvamused võivad osutada mõnikord kasulikeks, kuid eriti keile loota ei saa, sest nõuandja ettekujutus konkreetsest sportlasest võib üsna vildakas olla. Tulemusliku töö jaoks on vaja, et treener töötaks sportlasega tihedas kontaktis ja oleks ise selle spordiala fanaatik.

Oma kirjatüki lõpus kasutan juhust tänada kõiki, kellega koos seda mängu tõsiselt võtsime, toredate seltskonna eest.

KOLM SOOVITAB

N. Järveoja

Minu esimene orienteerumisvõistlus toimus 1967. aasta suvel, kodukohas Värskas. Kolm aastat hiljem (1970.a. veebruaris) teine start Tartus, RPA MV-1 märkesuusotamises. Sellest aastast algas minu spordilasteel (olin juba 20-aastane), mis kestis tänavuse sügiseni.

Esimised kolm-neli aastat olin nii suusataja kui ka orienteeruja. Noortemedalid jäid Eesti ulatuses mul saamata. Tõsiselt ei tegelenud ma ühegi spordialaga, seda jäägituselt andusin ma spordile täiskasvanuna.

Nende aastatega on väljakujunenud omad arusaamad elust, suhtumisest kehakultuuri, tippsporti ja sporditöötajatesse, keda ise praegu esindan.

Tehes seda kirjatööd, sirvin laual lebavat kümnet kausetik-treeningpäevikut, mis tähtunud 14 treening- ja võistlus-aastaga. Püüan avaldada mõtteid, mis on olnud saattjateks sporditeel ja mis võiksid olla kasulikud noortele, kes saavad sihte orienteerumisspordis.

Treeningpäevik on saatnud mind kõikidel treeningkogunemistel ja võistlussõitudel. Kui tundsin kaotusekibedust või võidurõõmu, leidsin mu pihtlused koha päevikus. Õige suhtumine sporti ja treeningutesse algab päeviku pidamisega.

Siit saab abi tehtud vigade analüüsil ja parandamisel. Tugevdab enesedistsipliini ja kohusetunnet.

Enamuses olen treani teinud enesetunnet usaldades. Kui trenn ei istunud ega siis vägisi ei teinud, seda tugevamalt, kauem ja hingega olin osja kallal siis, kui minek oli hea. Eks see oli treeningplaani rikkumine, kuid ei saa alati kõike paberile panna - mida teha täna, homme, ülehomme. Eriti siis, kuis sul on perekond, töö, õppimine. Samas olen seadnud tulemuste paranemisel üheks põhiteguriks suhtumise spordialasse. Vähe on sellest, kui sa oled temasse armunud, teda peab armastama. Orienteerumise nimel olen nõus olnud loobuma paljust, ilma, et oleksin kahetsenud. Temale olen palju andnud, kuid palju olen ka tagasi saanud. Sa ei või temalt ainult nõuda, ise midagi vastu andmata. Alati on mulle elus tähtsamaks olnud orienteerumine ja kõik sellega seotu.

Esimestel aastatel tuli tihti joosta teate esimest vahetust. Suusatreeningutelt olin saanud hea füüsilise ettevalmistuse, tehnilise vajakajäämise pidin kompenseerima kaaslaste abiga. Suur see "patt" vististi polnud, kuid kasu sain meisterlikkuse tõusuks ja taktika väljakujunemiseks. Esimesel etapil tunnetab algaja, kui kiiresti on siiski tarvis võistlustel joosta ja samas jõuda ka kaardis olla. Soovitan osaleda võimalikult paljudel teatejooksu võistlustel. See arendab peale kiiruslike võimete veel võistleja iseloomu, tema tahtejõudu, vajadust võidelda lõpuni, vastutust kaaslaste ees ja samas tunda "küünarnuki" tunnet. Rõõm võistkonna heast tulemusest pakub alati suuremat rahuldust, kui individuaalvõistluse tulemus.

Vastaseid tuleb austada. Ega ainult sina ei treani ja ei näe vaeva. Neid on rohkem ja kõik tahavad täna esimesed olla. Sportlase koht ja aeg protokollis määratakse finišijoonel. Midagi ei saa ega anta niisama, ilma võistluseta. Kui on antud endast momendi parim, jäävad hiljem ära mõttetu heietamised ja "oleksid".

Sporditeel tuleb kindlasti ette vigastusi ja haigusi, mis teevad nulliks kogu sinu ettevalmistuse. Peab jälle algama otsast peale, mitte käega lööma. Enne suuri võistlusi tuleb enda suhtes rohkem tähelepanelikum olla, et hoidude külmetushaigustest. Ettevaatlik peab olema ka teiste spordialadega tegelemisel.

Aastad pole vennad, vahel oled tõsiselt harjutanud ja

režiimi pidanud, kuid tulemused ei parane - või isegi vastupidi - langevad. Sellest ei tohi ennatlikke järeldusi teha. Kõik see võib olla ajutine paigalseis, lihtsalt vaheetapp uuele tasandile jõudmiseks.

Lõpetada tahan A. Lyliardi sõnadega: "On ainult üks inimene maailmas, kes võib sportlasest teha meistri - see inimene on tema ise."

Ankrumees Juku Tasa arvab

Legendid sünnivad siis, kui juhtub midagi erakordset. Legend Eesti teatemeeskonnast tekkis 70-ndate aastate algul - kui eestlased hakkasid aina võitma. Oli võidetud varemgi - üleliidulistel võistlustel 1965. aastal Permis, n/ü esivõistlustel 1968.a. Trakais, ridamisi maavõistlusi. Aga 70-ndatel aastatel ei antud teistele pea üldse sõnaõigust - üleliidulised võidud 1971, 1973, 1975 ja 1978.

Aastal 1981 alustati ametlike Nõukogude Liidu meistrivõistlustega, kahel esimesel korral tõid võidu jälle meie mehed. Kahekordseks Nõukogude Liidu meistriks tulid Arvo Kivikas, Nikolai Järveoja, Johannes Tasa. Nende meeste nimed võtsid vastastel näod alati tõsiseks, sest "vastastel on meie vastu juba psühholoogiliselt raske tulla" (Juku Tasa kommentaar). Tegemist oli meeskonnaga, kus kõik oli allutatud ühe eesmärgi nimel - teha kõik lõppvõidu heaks. Tähtis polnud oma vahetuse võitmine, vaid peakonkurendi maharaputamine, et viimaseks vahetuseks saada goodsaim positsioon.

Teenekaim neist on Juku Tasa, kes alates 1971. aastast on alati võitjameeskonda kuulunud. Toome ära tema arvamusi teate-orienteerumisest.

Miks jooksed teadet, miks viimast vahetust?

Teatevõistlus on alati emotsionaalne, pakub pinget, eriti meelepärane on ankrumehe amet. Viimase vahetuse jooksja peab olema aktiivne, konkurentidele peale suruma oma tahtmise, sundima neid juba rajal eksima. Ankrumehel peab alati olema veel varuks üks salatrupp, mida konkurendid ei aima. Minul oli selleks pikk tugev spurt. Selle nimel tegin ka kergejõustikku. Konkurentidega koos joostes spurtisin juba viimasesse punkti, et see võtta esimesena. Finišiotsal olen suurtel võistlustel

kaotanud vaid korra - 1981. aastal Balti mere rahunädala teatejooksu Rootsi tippmehele.

Milles oli edu saladus?

Psühholoogilises ettevalmistuses ja spetsiaaltreeningus. Terve aasta ettevalmistus oli suunatud üleliidulise teate võitmisele. Selle tõttu polt individuaalselt kunagi teatevõidu aastatel esimene olnud.

Suurim võit?

Esimene Nõukogude Liidu tšempionaat 1981.

Millise koosseisuga jookseksite neljast teadet?

Kahte esimest vahetust paneksin jooksuma Arvo Kivikase ja Nikolai Järveoja. Võistkonda võtaksin veel Indulis Peilansi, temale oleksin nõus loovutama ka viimase vahetuse jooksmise.

Miks pärast 1982. aastat pole enam võidetud?

Treenerite nõukogu ebaõnnestunud tegevuse tõttu ei suudetud tagada sujuv ja valutü põlvkondade vahetus. Kahjuks ei kasutatud ära suurte kogemustega meeste abi noorte koolitamisel nii vastutusrikkaks startideks. Meie teatevõitudega oldi nii harjutud, et arvati Eestit võitvat, olenemata jooksjatest. Üleliidulisteks võistlusteks ei valmistatud enam ette teatemeeskonda, vaid jagati meeste vahel kuldmedaleid.

Milles näed oma missiooni Eesti NSV Ülemnõukogu saadikuna?

See on tegevus uuel tasandil. Olen seal spordi ja sportlaste esindaja. Eesmärki näen spordivarustuse kättesaadavamaks tegemisel kõigile sportida tahtjatele.

28. juulil 1985.a.

Vahendas Vallo Viirsalu

V. PRESIDENDID PAJATAVAD

Aleks Kaskneem /EOF president 1959-1960/

ja orienteerumise sihtpunkt

I. Kask (EOF president 1960-1962)

Aleks Kaskneeme pole enam ligi kakskümmend aastat. Kui teda poleks kunagi olnud, ei tähistanuks me veel orienteerumise veerandsaja aasta juubelit Eestis. Meie orienteerujatega oli ta koos ainult natuke rohkem kui viis aastat. Kaskneem ja orienteerumise algus jäädvadi igaveseks kokku.

Siis, kui meil orienteerujaid oli alles kümme, mõtles ja rääkis ta juba tuhandest. Ja kui neid oli juba tuhat, unistas tasajast tuhandest. Võib-olla see jääbki unistuseks. Kuid see unistus on ilus.

Aleks Kaskneem ei olnud sündinud orienteeruja. Aga ta oli leiutaja. Ja muude asjade hulgas mõtles ta vist omal käel välja ka orienteerumise umbes nii nagu see meil kahekümne viie aasta eest tõepoolest tekkis. See on täiesti reaalne leiutis. ~~Kuid leiutaja kõrval oli Aleks Kaskneem taas ka unistaja. Ja et ta oli veel kirjanik, siis vormis ta oma unistuse mõnikord sõnadesse.~~

Mis see on - orienteerumine? See on "uljas spordiala", see on see, "mis teeb noore täiskasvanuks ja vana nooreks, mis kasvatab füüsilist mehisust, hingelist valmisolekut, vaimset reipust ja oskust reageerida kiiresti igasugustele ootamatustele..."

Just sellepärast valis Aleks Kaskneem, kes ei olnud sündinud orienteeruja, kuid kes onneti oli hingelt orienteerujaks sündinud, endale selle spordiala, kui ta ise sporti ei teinud. Valis mitte niivõrd enda, kui võrd teiste jaoks, kui võrd teistele mõeldes.

Kes ei tahaks osata "minna ja tulla sinna ja sealt, kus pole ees varemkäinute jälgi". Kuid mitte ainult! Aleks Kaskneem, kes on seadnud 396 vaatamisväärsuse juurde teeviidad (ta oli ju ka kodu-uuriija), teadis, mida pakub tähise avastamise rõõm, ka kontrollpunkti avastamise rõõm.

Jah, ja kui "meie Eesti NSV-s alustamine..." otsast peale", õppisime võisteldes ja võistlesime õppides... Ja jõudsime spordini, mis ei erinegi sellest, mida harrastatakse mujal. Tähendab, käisime õiget teed, jõudsime oma jõul sihtpunkti... Kindlasti mina või mu kaaslane kirjutame uue raamatu siis, kui ise oskame rohkem... Kuid sihtpunkt on sama".

A. RAUKAS

EOF president: 1962 - 1964

Praegu on mälestuste kirjutamine moes ja ka orienteerumine on jõudnud stadiumisse, kus võib juba kõnelda spordiala ajaloost. Mul oli õnn olla Eesti NSV orienteerumisspordi hälli juures ning neil tormistel aastatel saime me kõnelda vaid olevikust ja tulevikust. Olevik oli neil karm ja keerukas, kuid hoolimata raskustest uskusime me tulevikku. Valdav osa omaaegseid spordijuhte ei tahtnud kuuldaagi veel ühe mitte-olümpiaala sünnist, matkajad nägid aga orienteerumises ohtu sportlikule matkamisele, kus üha sagnevate raskete õnnetuste tõttu oli korduvalt päevakorral spordijärkude kaotamine. Kõige loogilisem tundus meile neil aastail allumine ALMAVÜ-le, sest hea orienteerumiskoos on vajalik ju igale kutsealasele ja Nõukogude Armees võitlejale. Kehjaks ei olnud sellegi ühingu juhid piisavalt kaugelenägälised, kordu korduvad läbirääkimised ei andnud soovitud tulemusi.

Nüüd, 25 aastat hiljem, tundub kõik lihtsam ja selgema. Enam ei tule vaielda selle üle, milline peab nägema välja orienteerumisjooks (kas seljakotiga või ilma, individuaalselt või rühmiti) või kuidas tuleb paigutada kontrollpunkte (peidetult või hästinähtavalt, orientiiridele või nende lähedusse jne.). Aga need vaidlused ei olnud asjatud ning olid meie orienteerumise liikumise paratamatuks vaheetapiks. 50-ndate aastate keskel ei olnud me veel küpsed orienteerumisvõistluste korraldamiseks Skandinaaviamaade eeskujul, sest silmas tuli pidaa võistlejate ja aktivistide kontingenti (eeskätt matkajad ning matkajate kokkutulekutest osavõtjad) ja matkavõistluste traditsioone teistes vennasvabariikides. Viimaste korraldamiseks oli NSV Liidu Turismi-föderatsiooni Nõukogu juures võistluste ja kokkutulekute keskkomisjon ning olid ka kinnitatud võistlusmäärused. Seetõttu ei tohiks me praegu oma hirmangutes olle liiga karmid nende suhtes, kes tollal orienteerumises nägid kas maastikumängu (selahulgas lisäülesannete lahendamisega kontrollpunktides), vahendit teiste alade sportlaste (eeskätt suusatajate) aastaringse treeningu emotsionaalsuse suurendamiseks või matkajate ettevalmistamiseks kaugmatkadeks. Ärgem unustagem, et orienteerumine teisteski maades oli neil aastail veel üsna vähearenenud ning orienteerumisest praeguses mõistes sai kõnelda vaid üksikutes riikides.

Omaaegses Vabariiklikus Matkasportseksioonis olid meil sirgjoonelised pahempoold (näit. A. Kaskneem, I. Kask jt.), mõõdukad pahempoold ehk tsentristid (A. Reinsalu, E. Jõgioja jt.) ning parempoolsed (A. Bracken, T. Mass jt.), kes kõik tahtsid pa-

rimat, kuid nägid eesmärki erinevalt. Kõige tulemusrikkamaks osutus "Kuldne kesktee", mis säilitas teovõimelise aktiivi, lindlustas toredad võistlused heatasemelistel matkajate kokkutulekutel ning jätkuvad sidemed teiste vennasvabariikide entusiastidega. Hea koostöö matkajatega säilus veel paljude aastate jooksul ning ei takistanud ei võistlusmääruste, ei spordijärkude vastuvõtmist.

Väga suureks toeks oli meile toleaegse "Kalevi" kesknõukogu esimehe Johannes Nittimi ja Vabariikliku Kehakultuuri- ja Spordikomitee osakonnajuhataja Arnold Vaiksaare mõistev ja abi valmis suhtumine. Tõhusa tõuke orienteerumisspordi massilisuse kasvule andis ELKNÜ Keskkomitee otsus võtta orienteerumissport noorsoo talispordimängude kavva, mis tõi lühikese aja jooksul orienteerumisrajale tuhandeid noori (üksnes 1960. aastal - 9200). Just suur entusiasm, teovõimeline aktiiv ja uue ala massilisus olid nendeks kaalukeelteks, mis andsid Eesti NSV spordiühingute ja organisatsioonide Laidu Nõukogu presiidiumile veendumuse iseiseisva orienteerumisspordiföderatsiooni loomise vajalikkuse. Teoks sai see 16. oktoobril 1962.a., vaid kolm ja pool aastat hiljem kui loodi Eesti NSV Matkaspordiföderatsiooni juurde Orienteerumisspordi komitee (30.05.1959). Kõik orienteerujad teavad hästi, et sirgjooneline liikumistee kahe punkti vahel pole kaugeltki alati optimaalne. Ka orienteerumisspordi arendamise varaetappidel polnuks selline liikumistee tulemusrikkaim. Kuid kui poleks olnud sirgjoonelisi kompromissituid võitlejaid, oleks me soovitud tulemusteni jõudnud praegusest märksa hiljem.

Omaaegsete mõõdukate pahempoolsete esindaja: Anto Raukas.

U. Semper

EOF president 1964 - 1969

Istusin Eesti NSV Orienteerumisspordi Föderatsiooni presidenditoolil 13. detsembrist 1964 kuni 12. jaanuarini 1969, pärast seda neli aastat kõrvalttoolil - asepresidendina.

Kuulusin samal ajal ka Turismi Kesknõukogu kokkutulekute ja võistluste komisjoni, mille nõupidamised toimusid üpris tihti. Moskva vahet tuli sõita iga kuu või paari tagant.

Mis siis tollest ajast eredamalt on meelde jäänud?

- Käis äge vaidlus selle üle: kas orienteerumine on ikka sport või ei? Ka orienteerumisspordi föderatsiooni kuuluvuses oli segadus - kõikus Spordiliidu ja Turisminõukogu vahel.
- Kehtestati üleliidulised järgunormid koos meistersportlase ni-

- metusega. See tõstis muidugi orienteerumise prestiiži tunduvalt.
- Toimusid esimesed rahvusvahelised kontaktid sportlaste vahel, kui Rein Tõnuri ja Heino Kask esimese NSVL võistlejategrupi koosseisus 1965.a. Tšehhoslovakkias käisid.
 - 1965.a. augustis sai alguse ka minu tutvus Soome Orienteerumislidu juhtidega, kui SVUL-i delegatsiooni koosseisus viibis Tallinnas Allan Kari.
 - Tõsiselt oli päevakorras orienteerumise kandepinna laiendamine deviisi all - mida kõrgem on püramiid, seda laiem peab olema ta alus. Seepärast olidki Kõderatsiooni presiidiumil noorte probleemid tihti arutusel. Tookord oli noorte osa eestvedajaks Ago Vilo.
 - Pidevalt oli arutlusel ka kaartide ja radade kvaliteedi tõstmine. Valguskoopiate asemele tulid fotokaardid ja ilmusid ka esimesed trükitud värvikaardid.
 - Lühasid kaartide algmaterjali saamiseks ja nende paljundamiseks trükitehnikas hakkasime saama Riistast.
 - . Hakati valmistama orienteerumis-polügone.
 - Endel Isop kaitses kandidaadi-väitekirja teemal "Orienteerumisspordi ajalugu".

Muidugi on mees meie koondvõistkondade toredad esinemised üleliidulistel jõuproovidel:

- II üleliidulistelt võistlustelt Pärnis 1965.a. toodi meie vabariiki üldvõitja kristallvaas.
- Leningradis 1966.a. talvel NSVL 18 linna matsil tuli Tallinna võistkond Moskva ja Leningradi järel kolmandaks.
- 1967.a. Moskva lähistel sai samaga hakkama Tartu võistkond.
- Kolmandatel üleliidulistel võistlustel Corkis 1967.a., kus lubati startida meie vabariigist kahel koonniseel - toodi koju teine ja neljas koht.
- Esimestelt üleliidulistelt rajameistrivõistlustelt saadi võistkondlik esikoht.
- Esimesel talvisel vabariikidevahelisel jõuproovil Kaluugas 1968. aastal tulime kolmandaks.
- Sama aasta suvel Trakais kuulus üldvõit "Kalevi" võistkonnale. Ka teatevõidud tulid meile - võitsid "Jõu" naiskond ja "Kalevi" meeskond.

Mõni sõna rahvusvaheliste suhete arengust. Minu mälestuste järele said suhted Soome orienteerujatega alguse 1965.a. augustist, kui Allan Kari viibis Tallinnas. Meie vahel tekkis pidev kirjavahetus. Hakkasime saama Soome Orienteerumislidu ja IOF materjale.

Meid kutsuti osa võtma Soome 1966.a. lahtistest rajameistrivõistlustest. Jne.

Peatselt tekkisid plaanid kohtuda orienteerumisrajal. Nii leppisimegi kokku, et esimene kohtumine toimuks Soomes 13.augustil 1966.a. Valmistusime pingsalt. Kahjuks jäi see kohtumine pidamata.

Arvatavasti soomlaste kaudu kandusid kuuldused teistesse IOF liikmesriikidesse meie orienteerujate juhtpositsioonist NSVL-s. Meile hakkasid saabuma võistluskutsed Rootsi, Norrassa, Saksa DV-sse, Tšehhoslovakkiasse jt. riikidesse.

Järgmisel 1967.a. saime oma tahtmise - Eesti-Soome maavõistlus toimus 2. juulil Mustla-Nõmmel. Enne seda - 16.-19.juunil olid tallinnlastel külas käinud Soome Töölisspordi Liidu orienteerujad.

Maavõistlused soomlastega vabariigi koondiste tasemel toimusid veel 7. septembril 1968 Soomes Karkkilas ja 6. juulil 1969 Viitnal.

1968.a. augustis võttis Eesti koondvõistkond osa Ungari karikavõistlustest Tallinna Turismiklubi nime all.

Rahvusvahelised suhted arenesid jõudsalt.

V. Rootsi

EOF president 1969 - 1970

Minu kokkupuude orienteerumisega algas peaaegu päris algusest.

Sportlasena alustasin 1960.a. talvel ning jätkasin esimese Jüriöö-jooksuga Keilas. Tehniline varustus oli vastav selle aja tasemele - Andrianovi kompass ja maastiku skeem, olgugi et ka siis nimetasime seda kaardiks.

Administratiivses plaanis alustasin VSÜ "Kalev" KN juurde moodustatud esimese orienteerumissektsiooni liikmena, tegevus on kestnud tänase päevani. Üle on tulnud elada nii tõusu kui mõõnahetki. Kõige õnnetum võit oli 1968.a. üleliiduline spordiühingute karikavõistluste võitmine. Kuna samal aastal tuli "Kalevi" võrkpallimeeskond NSVL meistriks, siis orienteerujate saavutus jäi selle kõrval varju. Süsteemikindlaks on orienteerumisspordi-alane tegevus "Kalevis" muutunud praeguse KN juhtivate töötajate abiga, kelle poolt on olemas igatine toetus meie üritustele.

Orienteerumisspordi föderatsiooni presiidiumi esimees olin aastatel 1969-1970. Presiidiumi koosseis oli 15-liikmeline. Sellest tollaegsest komplekteeritud koosseisust on tänase päevani aktiivselt orienteerumise juures sellised nimed - Heino Kask,

Tõnu Raid, Kalju Tiik, Hiller Vogt, Enn Virkus, Rein Välba ja Aino Hirv. Kuna tegemist oli orienteerumise algaastatega, siis meie probleemid olid mõningal määral teises mastaabis kui tänapäeval. Millega me siis tegelesime?

- Võitlus eksisteerimise eest, sest sel ajal toimus orienteerumisspordi üleandmine Vabariiklikult Spordikomiteelt EV Turismi- ja Ekskursiooninõukogule. Selle ülemineku tingis vastav üleliiduline struktuur. Orienteerumise kui spordiala maksimaalsest arendust see ajutine üleminek ei võimaldanud. Tänapäevaks on see viga parandatud ja orienteerumine kui spordiala areneb kindlas suunas. Saatusel tahtel oli meie šefiks spordikomitees üleandmisel ning uuel vastuvõtmisel Heinart Kaat.

- NSV Liidus olime sellel ajal üks juhtivamaid keskusi, tehniliseks täiustamiseks püüdsime omandada ka rahvusvahelisi kogemusi. Selleks oli meil kasutada otsesed kontaktid Soome orienteerujatega. Osalesime Soome rahvusvahelistel rajameistrivõistlustel. Meie rajameistrite heast teoreetilise tasemest räägivad faktid, et pidevalt olid meie esirajajad võitjate nimekirjas.

- Värvikaart, mis nüüd on saanud reegliks pea kõigil võistlustel, oli meile sel ajal kauge unistuste maa. Praktilisi kogemusi värvikaartidega võistlemisel saime ainult rahvusvahelistel võistlustel.

- 1969. aastal korraldasime Otepääl üleliidulised talvised võistlused.

Juba 25 aastat on eesti orienteerumine püsinud juhtival kohal üleliidulises ulatuses. Et see nii on olnud, selles on süüdi suur ühiskondlike orienteerumise fanaatikute hulk, kes on oma vabaga säästmata viinud läbi võistlusi ja kaardistanud maastikke.

Ilmselt on aidanud meid tipus püsida soov, et teha täna hästi, aga homme veel paremini.

Edaspidiseks soovin orienteerumisele, et jätkuks pidevalt energilist ja algatusvõimelist kaadrit, kes omavahelises üksteisemõistmises teevad kõik ala edasiarendamiseks.

H. Kask

EOF president 1970 - 1984

1970. aastal kasutati ära minu nõrkuse hetk ja minust sai Eesti NSV Orienteerumisspordi Föderatsiooni presiidiumi esimees.

Orienteerumissport allus EV Turismi- ja Ekskursiooni Nõukogule, kus esimehe Pavel Kuško üks oli orienteerujatele alati avatud. Meid kuulati ära, abistati võimaluste piires, kuigi põhisuuna valikus olid meil lahkarvamused. EOF-i põhisuunaks oli orienteerumisest välja arendada täisväärtuslik spordiala, turisminõukogul oli orienteerumist vaja kui mängulist ja kõitvat ala matkajate ürituste elavdamiseks.

Võistluseks olemasolu ja tunnustuse eest valisime põhimõtte - mida suurem on orienteerujate arv, seda tõenäosem on võit. Juurdekasv tagati sellega, et tehti suur hüpe nii võistluste korralduses kui kaardimajanduses.

1977.a. oli orienteerumissport võitnud. Orienteerumissport anti uuesti üle Vabariiklikult Kehakultuuri- ja Spordikomiteele kui spordiala.

1981.a. ilmusid partei ja valitsuse määrused massilise kehakultuuri arendamise kohta vabariigis. Võrreldes teiste aladega olime äkki eelisseisus õige mitmeid aastaid. Meil oli juba aastaid olemas ülevabariigiline plaanipärane massiürituste kalenderplaan ning nendest võistlustest osavõtjate arv kasvas aastast aastalt. Kõikjal õeldi tunnustavaid sõnu neljapäevakute, mitme-päevajooksude, Jüriöö-jooksu, Suvejooksu ja teiste võistluste kohta.

Oli tekkinud võimalus luua rahvaspordiklubisid:

1978.a. loodi Tartus orienteerumisklubi "Ilves",

1979.a. Tallinnas orienteerumisklubi "Orion",

1981.a. Tartus OK "Kape",

1982.a. Tallinnas Teaduste Akadeemia orienteerumisklubi,

1983.a. orienteerumisklubi "Võru".

Lai kandepind andis ka meie tipporienteerujatele kõrge taseme. Alates esimestest rahvusvahelistest võistlustest 1965.a. kuni tänaseni on NSVL koondisesse clati kuulunud ka eestlasi.

Kõige märkimisväärsemaks tulemuseks on senini Eesti koond-

võistkonna esikoht NSVL meistrivõistlustel Velikije Lukis 1982. aastal. Meie teateorienteerumismeeskond on paljukordne üleliiduliste esivõistluste võitja ja kahekordne NL meister.

Edu tagatis - ühiskondlike treenerite, aktivistide ja tipporienteerujate töökus ja kiindumus orienteerumisspordi ning omavahel võistlevate, vahel ka vaenutsevate klubide olemasolu. Kes ei arene ja ei pea konkurentsile vastu, peab hukkuma. Siiani on kõik klubid konkurentsile vastu pidanud ja andnud oma panuse orienteerumisspordi arengu tagamiseks nii tipp- kui massispordi osas.

Käesoleval ajal on orienteerumissport oma arengus jõudnud tasemeni, kus ainult ühiskondliku aktiivi tahtest ja võimust ei piisa selleks, et ala areng peaks sammu teiste NSVL juhtivate liiduvabariikide ja keskustega. Vähe on treenereid, täiesti puudub tehnika talviste suusaradade ettevalmistamiseks.

Selleks, et tagada orienteerumisspordi edasine areng, on EOF-i peaülesandeks ühiskondliku kaadri väljaõpetamise parandamine, aktivistide ja võistlejate teadlikkuse tõstmine, ühiskondliku aktiivi ja tippvõistlejate harmooniline väljavahetamine "noorte vihaste meeste" poolt ning koostöö tagamine elukutseliste sporditöötajatega.

Olen veendunud, et ka tulevikus jätkub Eestis aktiviste ja võistlejaid, kes viivad Eesti orienteerumisspordi aste-astmelt ülesmäge.

K. VAIKJÄRV

EOF president alates 9.12.1984.a.

Eesti orienteerumissport on astunud teise veerandsajandisse. Laevukesest on nende aastate jooksul saanud tuhandeid kandev võimas laev. Kuigi vastutus on suur ja kogemusi napilt, loodan, et julge pealehakkamine ka siin vähemalt pool võitu annab. On ju meeskonnas rida tulest ja veest läbikäinuid. Teadmata ja tundmata, kes, mis ja kuidas oli 10, 15 või 20 aasta eest - tuleb teha otsuseid. Enamasti selle põhjal, mida viimaste aastate jooksul (kesktasemega) võistlusorienteerujana ja mõningate ürituste korraldajana olen kogunud.

Kolm kuud uues ametis olemist tähendab tutvumist paljude minule senitundmatute probleemidega. Tundub, et oleme jõudnud

järjekordsesse perioodi orienteerumise arengus, mida iseloomustab:

- Spordiala põhiinventar - orienteerumiskaart, mis on peaaegu eranditult värvitrukis. Orienteerumiskaardile esitatavad nõuded täpsuse ja kvaliteedi osas on oluliselt tõusnud.
- Võistluste läbiviimisel teevad ilma spetsialiseeritud ja kokkutöötanud brigaadid ning kohtunikekogud.
- Elujõudu on näidanud orienteerumisklubid, kelle osa võistluste läbiviimisel on viimasel aastal üsna tuntavaks saanud.
- Elu surub ka orienteerumisele peale oma karmid reeglid: ilmneb tandents, kus ennastohverdav ühiskondlik aktiivsus ja patriootlik soov ala arendada asendub kaine tasuvuse arvestusega - mis ma selle eest saan. Paraku õnneliku näoga ühiskondlikus korras ära elada ka ei õnnestu.
- Endiselt on olulisel kohal emotsionaalne laeng, mida orienteerumisvõistlus peaks pakkuma. Hästi kättesaadavate maastike uudsusmoment on kadumas, kaugematele seab majandussüsteem kõikaid transpordi kodaratesse.
- Tõusnud on esimesed võsud, keda maast-madalast on teadlikult orienteerujaiks kasvatatud, läbi on saamas oma käe peal tippu pürgijate ajajärk. Noorte arengu soodustamiseks tuleb nende tulemused ja käekäik senisest enam kõrgemal tasemel vaatluse alla võtta.
- On ülim aeg võtta tänapäevane suund arvutustehnika ja tehniliste võimaluste kasutamisele nii orienteerumisvõistluste operatiivsel teenindamisel kui ka protokollide ja statistiliste materjalide koostamisel.